

77
a. 709.

Ar. Tinkey Terence:

A tinnvaidi perenttastta's perovvslati
nendreret's mily irainybau teltane
modotilau?

Budapest. 1912.

Ferróajándék.
Szász. 1912. ápr. 13.

III. szakosztály.

2. kérdés.

A bűnvádi perrendtartás perorvoslati rendszerét mily irányban kellene módosítani?

LL. 709.

Dr. FINKEY FERENCZ

SÁROSPATAKI REF. JOGAKADÉMIAI TANÁR, EGYETEMI MAGÁNTANÁR

VÉLEMÉNYE.

Bűnvádi perrendtartásunk perorvoslati rendszerének törvényhozási módosítása a mily fontos és szükséges, ép oly nehéz és kényes feladat. Fontos és szükséges, hiszen bármily megfontolva, nagy körültekintéssel építette ki törvényhozásunk az 1896. évi XXXIII. t.-cikkben a perorvoslatok új rendszerét s bármily üdvös és az eddigi, merőben írásbeli és bonyolult gyakorlattal szemben kétségenkívül korszakos reformokat állapít meg, közismert dolog, hogy az 1900 január 1-én életbe lépett Bűnvádi Perrendtartásunknak ez a része volt az, melyet kiváló elméleti és gyakorlati büntetőjogászok oly hiányosnak és sok tekintetben elhibázottnak tartottak, hogy a B. P. megfelelő fejezeteinek novelláris módosítását még annak hatálybalépte előtt elengedhetetlennek hirdették és erőlyesen sürgették.

Köztudomású az is, — a mi e kifogásoknak ha nem is teljes igazságát, de sok tekintetben jogosultságát mutatja, — hogy büntető bírói gyakorlatunk ezen a téren talált legtöbb nehézséget, homályt és vitás kérdéseket a törvényben, melyeket aztán a Curia döntvényekkel, elvi jelentőségű határozatokkal igyekezett kiegyenlíteni, a mi azonban közmegnyugvásra mai napig sem sikerült s épen a Curia gyakorlata is e részben éles bírálatoknak volt és van kitéve. Sőt alig 7 évvel a B. P. életbelépte után a törvényhozás is szükségét látta — addig is, míg a végleges és gyökeres reform iránt egyetértés és közvélemény alakul ki — legalább a legsürgősebb bajokat egy rövid Novellával (1907: XVIII. t.-cz.) orvosolni, a melyben egyrészt a kisebb jelentőségű perorvoslatok (a büntetés enyhítése végett a vádlott által beadott felebbezés) elintézési módját egyszerűsíti, másrészt a járásbírói bíróságok elintézésének végső fórumává a Curia helyett a kir. ítélőtáblákat teszi.

Kétségtelen tehát ezekből a jelenségekből is, hogy a B. P. perorvoslati rendszere reformra szorul. Ebben úgy elméleti, mint gyakorlati büntetőjogásaink nagy többsége bizonyára egyetért.

Ha már most hozzávesszük, hogy B. P.-unk megalkotása óta épen a codificatiónál mintául tekintett nyugateurópai bűnvádi per-jogokban is jelentékeny fordulatok és nevezetes események történtek a büntető perorvoslatok terén, a melyek közül elég csak az 1907. évi angol Criminal Appeal Act-ot, mely az esküdtbirósági ügyekben a felebbezést meghonosítja, vagy az 1905-iki olasz és az 1908-iki német B. P. javaslatokat megemlítenem, teljesen igazoltnak kell tekintenünk az Országos Jogászgyűlés előkészítő bizottságának határozatát, midőn a magyar B. P. perorvoslati rendszerének reformját napirendre tűzte. Úgy a perrendtartási codex eredeti hiányai és hibái, mint a közel 12 évi gyakorlati tapasztalatok, valamint a külföldi bűnvádi per-jogok újabb fejleményei, reformtörekvései egyaránt kívánatossá és szükségessé teszik B. P.-unk e nevezetes részének revisióját, illetőleg az ennek irányelveire, módozataira leendő egységes megállapodást.

Sajnos, a mily könnyű megállapítani és megindokolni a reform szükségességét, ép oly nehéz feladatnak látszik első pillanatra is a megoldás mikéntje.

A legelső eldöntendő kérdés: gyökeres revisiót kívánunk-e, mely esetleg a mai birói szervezet módosításával is járhat, avagy meg-elégyszünk a B. P. perorvoslati rendszerének novelláris kijavítgatásával, a gyakorlatban kiörlődött szembeötlő hibák, ferdeségek elsimitásával, illetőleg orvoslásával? Az előbbi mellett szól a reformálás bátrabb, következetesebb s így remélhetőleg eredményesebb volta, utóbbi mellett a könnyebb keresztülvitel, a valószínű, sőt biztos megvalósítás a kö-zelebbi jövőben. Bármennyire szeretek részemről a reális talajon, a biztos megvalósíthatóság keretében maradni s így reformkivánságaimat lehetőleg mérsékelni, azt hiszem, hogy midőn az Országos Jogász-gyűlés részére kell véleményt adnom, a mely először szól hozzá a B. P. reformjának kérdéséhez, talán szabad reformkivánságaimat magasabbra mérnem s a távolabbi jövőt is szem előtt tartanom. Bátor leszek azért véleményemben első sorban a gyökeres reform felőli nézeteimet terjeszteni elő, melyekkel B. P.-unk mai kétségtelen hiányait és bajait alaposan és remélhetőleg hosszabb időre orvosol-hatnók. A gyökeres revisió egyúttal egy csapásra megszüntetné a B. P. perorvoslati része ellen felhangzott kisebb jellegű panaszokat és kifogásokat is, a nehézkes szövegezésből eredő vitás kérdéseket, így a semmiségi panasz bejelentése, visszautasítása, a koronaügyész visszavonási joga, az esküdtbirósági ítélet megváltoztatása, a Curia

felülvizsgálati hatásköre stb. körül a B. P. életbelépte óta felmerült ingadozásokat.

A gyökeres reform alap gondolata nézetem szerint: az *egyfokú perorvoslat szigorú keresztülvitele mindenféle bűnügyben* (esküdt-bírói, törvényszéki, járásbírói ügyben), vagy másként *a felebbezés eltörlése s a tény- és jogkérdést egyaránt felölő semmiségi panasz érvényesítése az egész vonalon.*

Mai B. P.-unk szintén az egyfokú perorvoslat elvi álláspontján van, azonban nem merte azt még teljesen és következetesen keresztülvinni. Csupán az esküdtbírói ügyekben érvényesítette azt szigorúan, fenntartva az esküdtbírói ítéletei ellen Európászerte elfogadott s csupán a jogi kérdésekre szorított semmiségi panaszt. A törvényszéki és járásbírói ügyekben azonban felebbezést és semmiségi panaszt enged successive, a mi végeredményben kétfokú perorvoslatot, vagyis ugyanazon bűnügynek három bírói forum által való elbírálását jelenti. Igaz, hogy a felebbezés a tény- és a jogkérdésre, a semmiségi panasz ellenben csak a jogkérdésre terjedhet ki, a gyakorlatban azonban ez mégis csak háromféle megítélést jelent s a bűnösség, a minősítés és gyakran a büntetés mennyisége tekintetében is három eltérő jogász megállapítás lehetőségét engedi meg, szóval ily ügyekben a mai rendszerrel is ott vagyunk, a hol a B. P. előtt a kétfokú felebbezésekkel voltunk.

Megengedem, sőt készséggel elismerem a többfokú felebbitel relativ előnyeit, azonban nézetem szerint úgy a jogegység, a bírói gyakorlat egyöntetősége, mint a bűnügyek gyors és alapos elintézése jobban biztosítva van, ha a bűnvádi pereket a kellő garantiákkal felruházott elsőfokú s az e felett álló egyetlen felső bírói forum intézi el. Ha az esküdtbírói, tehát épen a legsúlyosabb bűnügyek tekintetében meg tudunk nyugodni egyetlen felső forum felülvizsgálataiban, miért ne lehetne megelégedni a középsúlyú és az enyhébb cselekményekkel vádlottak ügyeiben is egyetlen felsőbbfokú bíróság revisionális hatóságával? A mennyire szükség van a perorvoslatokra úgy az egyéni szabadság védelme, a bírói tévedések vagy az önkény lehető meggátlása szempontjából, mint az alsóbírói gyakorlatának irányítása, a joggyakorlat egyöntetőségének és helyes irányának biztosítása végett, ép annyira felesleges, sőt épen e helyes czélokat akadályozza, ha a bűnügyek nagy többségének elintézésébe rendszerint három forum szól bele, a mikor a középső forum sokszor csak az ellenkező jogi megítélés lehetőségének kedvéért változtatja meg az elsőfokú ítéletet s a legfelső forum igen gyakran az elsőnek ad igazat. A középső forum kirekesztése növelni fogja úgy az elsőfokú ítéletek

tekintélyét, mint az elsőfolyamodású bíróság felelősségérzetét, a mi csak az igazságszolgáltatásnak lesz javára.

Persze ez a javaslatom első pillanatra is nagy gyakorlati nehézségekbe ütközik, mert a bűnügyek zöménél feleslegessé teszi a középső bírói és ügyészi szervezetet, így első sorban a kir. ítélőtáblákat és kir. főügyészségeket, a melyeket pedig a legújabb időkben, alig 20 éve, szervezett újjá törvényhozásunk. Épügy ellene vethető, vajjon nyugodt lélekkel rábízhatjuk-e az így megnövekedendő terhet a mai elsőfokú bírói személyzetre, melynek elméleti és gyakorlati előképzettségét oly gyakran és nem mindig alaptalanul kifogásolják? Nem kellene-e előbb keresztülvinni a jogi szakoktatás és vizsgarendszer gyökeres reformját, felállítani a bírák s általában a gyakorlati jogászság továbbképzésére szolgáló tanfolyamokat s csak ezután, az alaposabb elméleti és gyakorlati kiképzésben részesült bírói nemzedékre építeni a per-orvoslatok említett radicális reformját?

Az első kifogás, a bírói szervezet esetleges módosítása, nézetem szerint egyáltalán nem vehető komoly akadálnak. Nem a rendszer, nem a szabályok vannak a szervezetért, de talán megfordítva: a szervezetnek kell idomulnia a felállított vagy módosított rendszerhez. Ime az angol Criminal Appeal Act behozza az esküdtbírói ügyekben a felebbezést s teremt hozzá új szervezetet, vagy nálunk is a B. P. terjeszti ki az esküdtbírói hatáskörét a közönséges bűnügyekre s ugyanekkor kellett gondoskodni az esküdtbírói szaporításáról és újjászervezéséről. Különben is a középső forum kihagyása a bűnügyi felelveteli rendszerben egyáltalán nem vonná maga után a bírói szervezet lényegesebb módosítását s legkevésbbé a kir. ítélőtáblák eltörlését, melyek nemesak polgári, de bűnügyekben is bírnának azután is jelentékeny hatáskörrel. Az említett reform csupán a kir. törvényszékek és kir. ítélőtáblák bűnügyi felelveteli tárgyalásainak megszüntetését, illetőleg korlátozását eredményezné, mint ezt alább fogom kimutatni.

A másik kifogásban, a mai bírói nemzedék büntetőjogi képzettsége felőli aggályban lehet részigazság, de azt hiszem, ez egyrészt túlzott aggályoskodás, másrészt a mennyiben megengedjük is, évenként fokozatosan el fog tűnni. A régebbi generációk természetesen nem részesülhettek oly alapos büntetőjogi kiképzésben, mint az újabbak, hiszen a büntetőjogi és büntetőperjogi tudomány is csak az utóbbi időkben nyert hatalmas lendületet s különösen hazai bűnvádi perjogi irodalmunk épen csak a B. P. életbelépte után indult nagyobb kifejlődésnek. Az újabb nemzedékek azonban, melyeknek már a büntetőjog újabb irányai s a bűnvádi perjog is rendszeresen előadatnak

s a jogi oktatás részleges reformja folytán jövőre alapvizsgái tárgyakká is tételnek, remélhetőleg mind nagyobb elméleti képzettséggel fognak az életbe kikerülni s így bizton remélhetjük, hogy elsőbírói karunk is fokozatosan magasabb színvonalra emelkedik.

Nézetem szerint tehát nincs alapos ok, a mi miatt a bűnvádi perorvoslatok gyökeres reformjától vissza kellene riadnunk. Sőt épen a haladás, a fejlődés törvénye követeli, hogy bűnvádi perjogunk eme legtöbb oldalról kifogásolt részét gondosan és alaposan revideáljuk s lehetőleg hosszú időre életképessé tegyük.

Részletes javaslataimat legezlszerűbbnek vélem a bűnügyek különböző csoportjai szerint előterjeszteni.

1. Esküdtbíróági ügyek.

B. P.-unk szerint az esküdtbíróóság ítéletei ellen rendes perorvoslat gyanánt csupán a kir. Curiához intézett semmiségi panasznak van helye. Itt tehát keresztül van vive a gondolat, a mit kiindulási pontul vettem, sőt épen ez a perorvoslati rendszer az, a mit másféle ügyekre nézve is mintául akarok venni. Ennek daczára az esküdtbíróági ügyekben használt semmiségi panasz is revisió alá vehető és veendő is, egyfelől a B. P. idevonatkozó szabályai ellen felhozott nagyszámú kifogás, panasz megszüntetése végett, másfelől azért is, hogy az 1907. évi angol Criminal Appeal Act-ból, mely e téren radicális irányváltoztatást jelent, a hazai jogunkra is levonható tanulságokat értékesíthessük.

Ma már vitán felül áll, hogy az esküdtbíróóság eredetére nézve angol intézmény, vagyis Angliában fejlett ki annak világszerte elterjedt mai alakja. Innen vette át minden kulturállam, mint a jury lényegéből folyó tételt, hogy a verdict megtámadhatatlan, az esküdtbíróóság ítélete ellen felebbezésnek, mely rendszerint a ténykérdésre is kiterjed, nincs helye, csupán jogi kérdésekre irányuló semmiségi panasznak. Méltán tekinthető tehát nagyjelentőségűnek, hogy az angol törvényhozás, mely századokon át idegenkedett a rendes perorvoslatoktól, 1907-ben behozza a felebbezést az esküdtbíróági ügyekben s e czélból külön bűnügyi felebbviteli bíróságot szervez. Még feltünőbb a reform jelentősége, ha a törvény részleteiből megemlítjük, hogy az új perorvoslat (Appeal) megengedi nemesak az esküdtbíróági ítélet, hanem a verdict megtámadását is és pedig úgy jogkérdésre, mint ténykérdésre vonatkozólag.

Igaz, hogy az új angol felebbezés felette egyoldalú, csak a vádlott, illetőleg elítélt élhet vele, vagyis csak marasztaló verdict ellen van megengedve (az eddigi gyakori kegyelmi kérvényeket akarja pótolni),

azonban az a tény, hogy a verdict és az arra épített esküdtbirósági ítélet úgy tény-, mint jogi kérdésben megtámadható s a felelbiteli bíróság által megsemmisíthető és a törvénynek megfelelő verdicttel, illetőleg ítélettel pótolható, bizonyára komoly megfontolásra indíthat bennünket is, nem kívánatos-e az esküdtbiróságok ítélete, illetőleg a verdict ellen ténykérdésben is megengedni a revisiót?

Különösen ha a tény- és jogkérdés megkülönböztetése feletti tengeri kigyóyszerű vitára gondolunk, s ha tudjuk és látjuk, hogy a Curia is a jogi kérdéseket mily kiterjesztőleg értelmezi, csakugyan alig van nagy értelme, hogy ha «jogi kérdés» czimén a Curiának joga van az esküdtbiróság által elmarasztalt vádlottat felmenteni, a büntetést feljebb emelni vagy lejjebb szállítani, miért ne lehessen a ténykérdésben is sem. panaszszal fordulni hozzá s miért ne semmisíthetné meg az anyagi törvény megsértése esetén ily okból is az esküdtbirósági ítéletet, illetőleg magát a törvénysértő verdictet is? Ha az anyagi igazság megközelítése és a lehető legigazságosabb döntés a bűnvádi per főczélja s ha a legfőbb birói testületet tekintjük az igazság legalaposabb őrének, nincs tényleg ok félni, vagy húzódozni a legfelső bíróság revisionális jogkörének kiterjesztésétől. Gondoljunk csak az esküdtbiróságok «abszurd» felmentő ítéleteire, amelyeket egy-egy ügyes védő szinpadias védőbeszéde, vagy az esküdtek lágy szívűsége, illetőleg egyik társuk pressziója teremtett meg, vajjon nem igazságos és szükséges lenne-e az ily ítéletek revisiója a ténykérdésre kiterjedőleg is?

Persze ez ellen a gondolat ellen rögtön fel fog zúdulni az esküdtszék melletti liberális közvélemény, hogy ez ellenkezik az esküdtszék *lényegével*, mely abban állna, hogy az esküdtek (a társadalom képviselői) által *felmentett* vádlott senki által el nem ítéltető, a mint ezt a B. P. 437. §-ára nézve eddigi gyakorlatunk is szentesítette.

Magam is azt tartom, hogy politikai és sajtóperekben, a melyek helyes elintézésében a társadalmi közfelfogásnak döntő súlya lehet, az esküdtek ténymegállapítását helyesebb végérvényesnek tekinteni, tehát ily ügyekben csak a jogi kérdések revisióját kell megengedni. A politikai és a sajtószabadság mindenesetre oly fontos követelmények és alkotmánybiztosítékok, hogy ezeket gyengíteni s egy netalán reactionárius bürokrata bíróságnak kiszolgáltatni nem szabad. De ha a cselekmények e két kényes csoportjára kivételt teszünk is, semmi értelme és jogosultsága nincs annak, hogy közönséges bűnügyekben s épen a legsúlyosabb cselekmények, egy gyilkosság, rablás vagy gyujtogatás esetében a ténykérdés s az ezzel összeforrasztott bűnösség kérdését végérvényesen laikusok döntsék el s a legfőbb bíróságnak

se legyen hatalma a törvény és az igazság ellenére felmentett gyilkost vagy rablót a megérdemelt büntetés alá juttatni. Ha egy törvényszék vagy egy kir. tábla ítéletét meg lehet semmisíteni s az azok által alapítván felmentett vádlottat elítélni, miért legyen a legnagyobb büntetteknek privilégiumuk, hogy őket a felmentő verdict után a Curia sem ítélni el. Igaz, hogy B. P.-unk ma is ad esetleg módot az ily «abszurd» felmentések reparálására, a mire pompás példa a nemrég lezajlott Haverda-ügy, de mint tudjuk, ez csak valamely ténykörülmeny fel nem ismerése vagy mellőzése miatt (B. P. 437. §. 5. bekezdés) történhetik meg, a ténykérdés miatti semmiségi panasz világosan el van tiltva.

Persze a legradicálisabb és legegyszerűbb megoldás erre nézve az lehetne, ha az esküdttörvényszékek hatásköre csak a politikai és sajtóperekre szoríthatnák, a mikor a semmiségi panasz mai alakja teljesen kielégítő lenne, miután azonban ez a kérdés most nincs szőnyegen s ha az esküdttörvényszékek hatásköre előreláthatólag hosszú ideig fennmarad a közönséges bűncselekményekre is, az említett visszasszágok megszüntetésére alig lehet más mód, mint a semmiségi panasz oly reformja, hogy *közönséges bűnügyekben* a verdict ellen is lehessen azzal élni s a Curianak joga legyen a törvénysértő verdictet megsemmisíteni s vagy új főtárgyalást elrendelni, vagy ha a ténymegállapítás ellen nincs perorvoslat, a törvény ellenére felmentett vádlottat el is ítélni.

A verdict elleni semmiségi panasz természetesen maga után vonná a verdict hozatalának revisióját is. Felesleges lenne a kérdéscselekvési rendszer tökéletlenségeit e helyütt ecsetelnem, alig képzelek büntető perjogászt, a ki a kérdéscselekvési rendszerét őszintén helyeselné.

A leggyökeresebb megoldás erre nézve az angol rendszer elfogadása lenne, a mit mint az esküdtszék eredeti és leglogikusabb fejleményét részemről szívből óhajtanék, t. i. kérdések tevése helyett a vádhatározat, illetőleg vádirat elfogadása vagy elvetése felett szavaztatni meg az esküdteket, ha azonban e részben is be kell érni a szerényebb reformmal, megkísérlendőnek vélném a kérdések rendszerének oly reformját, hogy a ténykérdés (elkövetés) és a bűnösség (marasztalás vagy felmentés) iránt külön kérdések adatnának fel az esküdteknek, a minősítés iránt azonban, valamint a beszámítást kizáró okok iránt külön kérdés nem intézhetnék. Ezzel elérnők, hogy a ténykörülmenyek tisztán és világosan állnának a revisionális bíróság előtt, másfelől a minősítés tekintetében a mai anarchicus össze-visszagázolása a B. T. K.-nek megszűnnék s a valóban jogi kérdések csakugyan szakemberek döntése alá jutnának.

2. A törvényszéki ügyek.

Külsőleg legszembeötlőbb és legnagyobb jelentőségű reformra lenne szükség a kir. törvényszékek elsőfokú ítélkezése alá tartozó bűnügyekben.

Bűnügyi statisztikánk legújabb adatai kétségen kívül helyezik azt a közismert tényre, hogy népünk a felebbezést felettébb kedveli s a B. P. és a B. P. Novellájának (1907: XVIII. t.-cz.) megszorításai daczára még mindig túlságosan nagy az alaptalan felebbezések száma. Így 1908-ban a kir. törvényszékek elsőfokú ítéleteinek 33·2%-a lett felebbezéssel megtámadva (a II. fokú ítéleteknek pedig 41·7%-a semmiségi panaszszal) s az összes perorvoslatoknak mindössze 7·4%-a volt eredményes, vagyis ennyi esetben lett az elsőfokú ítélet megváltoztatva.

Már maga ez a tény, hogy a felebbezéseket az elítéltek és a védők legtöbbször kellő alap nélkül veszik igénybe, gondolkodóba ejthet, van-e szükség arra, hogy akár az egyéni szabadság védelme, akár a társadalmi rend, a törvény érdekében a bűnügyek nagy többségét szabály szerint két birói forum (a törvényszék és a kir. ítélőtábla) elé bocsássuk s a másodiknak ítélete ellen még egy további rendes perorvoslatot (semmiségi panasz a Curiahoz) is engedjünk meg, vagyis az elsőfokú ítélettel elégedetlen félnek két rendes perorvoslatot biztosítsunk? Nem felesleges költségszaporítás és a végső döntés késleltetése-e, ha három szakbiróság elé bocsátjuk a bűnperek zömét, mikor a legsúlyosabbakra nézve megelégszünk két forummal?

Még nyomósabb érv a felebbezések ellen, a mit a hazai és külföldi perjogi irodalom régóta egyértelemmel hirdet, hogy két főtárgyalás, vagyis a ténykérdésnek, a bizonyításnak két forum előtt megengedése ugyanazon bűnperben, az elsőfokú főtárgyalás értékét kétségtelenül leszállítja s a feleket taktikázásra szoktatja. A modern perjogi elvek, a szóbeliség és közvetlenség követelményei különben is azt hozzák magukkal, hogy a második főtárgyalás teljesen úgy rendeztessék be, mint az első (a bizonyítás teljes ismétlésével), ez pedig egyfelől rengeteg költséggel járna, másfelől gyakran teljesen felesleges is lenne, mert a felek maguk sem kívánják a bizonyítás ismétlését. Ha pedig a felebbezés — a mint birói gyakorlatunkban is szabálylyá vált — pusztán a jogi kérdéseknek a második forum (a kir. tábla) előtti élőszóval megvitatását jelenti s ha ugyanez a joguk a harmadik forum (a Curia) előtt is megvan a feleknek, akkor igazán csak felesleges jogászi torna számba jön a középső forum előtti vita és ennek az ítélete. Nem egyszerűbb s az igazságszolgáltatás szempontjából nem

megnyugtatóbb lenne-e, ha az elsőbírásgot igyekszünk erősíteni, annak ítéletét minél alaposabbá tenni s ez ellen aztán csupán egy perorvoslatot engedünk, vagyis egyetlen felső forum előtt adunk helyet a jogi kérdések élő szóval megvitatásának?

Mai perrendtartásunk látszólag kétféle perorvoslatot biztosít a feleknek a törvényszéki ügyekben: felebbezést a kir. táblához és ennek ítélete ellen semmiségi panaszt a Curiához. A valóságban azonban — miután a ténykérdés felebbezése s a bizonyítás ismétlése a kir. táblák előtt aránylag ritkán fordul elő — ez nem egyéb, mint kétfokú semmiségi panasz. Nem lenne tehát jogfosztás és semmiképen sem gyengíteni sem a terhelt, sem az állam, illetőleg a vádlott érdekét, ha a jogi kérdés kétszeri megvitatása helyett beérnők az egyszeri felelbitellel. A terheltnek vagy az ügyésznek így is módjában állna az elsőbírásg helytelennek vagy sérelmesnek vélt ítélete elleni kifogásait úgy a tény-, mint a jogkérdésekre vonatkozólag egy felsőbb forum elé hozni, azt élőszóval kifejtteni s így a vitás kérdésben a döntő forum ítéletét provocálni.

A kérdés csak az lehet, mire terjedjen ki az egyetlen perorvoslat, mi legyen annak a neve s hova menjen az, a kir. ítéletáblához vagy a Curiához?

Miután az új perorvoslat nézetem szerint a mai felebbezés és semmiségi panasz összeolvasztása lenne, az kiterjedne úgy a tény-, mint a jogkérdésre s természetesen a semmiségi okokra. E részben a B. P. 382. §-ának a felebbezés tárgyára vonatkozó szövege teljesen megfelelő lenne. Épen, mert az eddigi állapottal szemben a perorvoslatok körét megszorítandónak vélem (kettő helyett egy rendes perorvoslat), az igénybe vehető egyetlen felelbitelt minél tágabbá s minél könnyebben igénybevehetővé kell tenni. Elvégre a kir. törvényszékek elé a súlyosabb cselekmények tartoznak, s ily esetekben úgy az egyéni szabadság, mint az igazságszolgáltatás érdeke egyaránt követeli, hogy az első ítélettel meg nem elégedő fél akadálytalanul járulhasson bárminő alaki vagy anyagi jogi panaszával a legfelső bírósághoz.

Az új perorvoslat lényege után jogosan lenne akár felebbezésnek, akár semmiségi panasznak nevezhető. Tekintve, hogy a ténykérdést is felöllelheti, az eddigi perjogi terminologia szerint megfelelőbb lenne a «felebbezés» szó, a mi népiesebb és egyszerűbb is lenne, ennek dacára részemről a «semmiségi panasz» nevet ajánlanám, a mi jobban kifejezné a reform alapelvét, t. i. a legfelső bírósághoz a sérelmesnek vélt első ítélet megsemmisítése iránti folyamodást. A mily joggal mondták a B. P. kritikusai, hogy a B. P. semmiségi panaszának lényegé-

ben nem más, mint a jogkérdésre szorított felelkezés, ép oly joggal fordíthatjuk vissza a mondást, hogy a bizonyítás nélküli felelkezés tartalmilag megfelel a semmiségi panasznak. Ha tehát a mintát az esküdttörvényszéki semmiségi panaszról vettük, ajánlatosabb lenne annak a nevét is általánosítani, a mi hozzájárulna annak a köztudatba véssődéséhez, hogy a semmiségi panasz folytán az azt elintéző felső bíróság szabály szerint vagy megsemmisíti, vagy helybenhagyja az első ítéletet, csak kivételesen — ha a ténykérdés nem lett megátámadva — hozhat közvetlenül módosító ítéletet.

Leglényegesebb kérdés azonban, hova menjen az új semmiségi panasz, a kir. táblához-e vagy a kir. Curiához. Nézetem szerint mindenesetre a kir. Curiához. Ez egyrészt a felekre is megnyugtatóbb lesz, másrészt az igazságszolgáltatás egységét s annak a Curia által leendő vezetését és irányítását leghatályosabban biztosítja. Hogy a Curiának így a mainál nagyobb munkaterhe lesz, az kétségtelen, de hogy ez a teher elviselhetetlen lenne, azt nem fogadhatom el. A legújabb statisztikai adatok szerint a törvényszéki ítéletek ellen beadott felelkezések száma évente 6–7000 közt hullámzik (1908-ban volt 6978, semmiségi panasz ugyanakkor 499). Egy pár új büntető tanács szervezésével ez az anyag bizonyára feldolgozható. Hiszen az eddigi «tehermentesítés»-ekkel azt értük el, hogy míg 1900-ban öt, ma már csak három büntető tanács van a Curián. Aztán nem is szükség hetes vagy ötös tanács minden perorvoslat elintézésére. A tanácsülésre miért ne lenne elegendő három tag, csak a tárgyaláshoz kellene behívni öt tagot, sőt ezek közül is lehetne a kisebb ügyeket hármastanács elé utasítani.

Hogy a kir. táblák így elesnének eddigi munkakörük javarésztétől, s így itt esetleg a személyzetapasztás szüksége is beállhat, ez bizonyos. De ez csak természetes kiegyenlítés lesz a felsőbírói karban. A mennyivel kevesebb táblabíróra, annyiival több curiai bíróra lesz szükség. Az én ideálom egy hatalmas, erős legfelső bíróság, a melyhez mint az igazság mentsvárához habozás és kételkedés nélkül folyamodhasson mindenki. S bizonyára egészségesebb állapot, az egyéni szabadság s az állami érdek nagyobb biztosítéka egy magas színvonalon álló első-, s egy e felett álló, mindenkitől tisztelt, elismert legfelső bíróság, mint a háromfokozatú (alsó, közép, legfelső) bírói testület, a melyeknek egyike-másika nem áll a kívánatos színvonalon s melyek közül a középső tudja, hogy az ő ítélete nem végleges, csak közbenszóló határozat erejével bír. Erősítsük az első és a legfelső bíróságainkat, emeljük bíráink elméleti és gyakorlati képzettségének színvonalát s ez esetben a nagyközönség, a nép is nyugodtan beletörődik, hogy a törvényszék-

től nem a táblához, hanem egyenest a Curiához mehet perorvoslatával. Különben a kir. táblák e reformmal egyáltalán nem válnak feleslegessé a büntető igazságszolgáltatásra nézve, sőt munkakörükben ha minőségi változás lenne is, de mennyiségi alig. A kir. táblák elé jönnének t. i. a fentebbi alapgondolatnak megfelelően a kir. járásbiróság ítéletei ellen beadott összes semmiségi panaszok (a mai felebezések), a melyek bizonyára adnának elég munkát a tábláknak.

Felvetődhetne még az a kérdés, nem lenne-e ajánlatos a kir. Curia által az alaposnak talált semmiségi panasz folytán megsemmisített törvényszéki ítéletek új tárgyalását a kir. ítélőtáblákra bízni, a mint ezt néhai *Fayer* László javasolta egy, a B. P. előtti időben (1894.) közzétett tanulmányában, a melynek a kivétel nélkül *egyfokú* perorvoslatra vonatkozó része ma is actualis s az én javaslatomnak is magvát képezi. Ezt a gondolatot azonban (a megsemmisített törvényszéki ítélet esetén az ügynek a tábla általi új tárgyalását) gyakorlatiatlannak és kivihetetlennek vélem. Ha a Curiának a ténykörülmények helyes megállapítása iránt aggályai voltak, a mikor ő maga nem hozhat «a törvénynek megfelelő» új ítéletet, legtermészetesebb és legkönnyebben kivihető, ha az eljáró kir. törvényszék, vagy ha szükség, egy másik kir. törvényszék tárgyalja újra az ügyet, a hol a közvetlenség, szóbeliség követelményei legbiztosabban érvényesíthetők. A kir. táblák előtti új főtárgyalás mindenesetre nagyobb költséggel, vesződéssel járna s a kir. táblákat a törvényszékekkel egy categoriába állítaná, illetőleg ugyanazon ügyre két első forumot teremtene. Épen ha az elsőfokú bíróságokat, a törvényszékeket, jövőre emelni, erősíteni óhajtjuk, nincs semmi okunk, hogy azok ténymegállapításai iránt bizalmatlansággal viseltessünk, különösen mikor a Curia — miként a B. P. 438. §-ának második bekezdése ma is tartalmazza — az új eljárásra utasított törvényszéknek utasításokat adhat az új tárgyalás körére nézve.

A Curia jogköre az általam javasolt reform szerint a következő lenne: 1. a törvényszék ítélete elleni semmiségi panasz egyenesen, közvetlenül felmenne a Curiához, a mely *a törvényben kizárt* perorvoslatot *visszaulastaná*, az *alaptalan* semmiségi panaszt pedig *elutasítaná*, miáltal a törvényszék ítélete mindjárt jogerőssé válnék; 2. tisztán *jogi kérdésekben* használt perorvoslatot a Curia, a vádhatóság és a védelem meghallgatása után, a törvénynek megfelelő ítélettel pótolhatna, vagyis az *anyagi törvények* megsértésével (B. P. 385. §.) elítélt vádlottat felmentené, az alaptalanul felmentettet elítélné, a büntetést leszállítaná vagy felemelné, természetesen minden esetben a törvény által meghatározott semmiségi okok alapján; 3. a *ténykérdés-*

ben bejelentett semmiségi panaszra, ha az alaposnak látszik, vagyis a Curia is homályosnak vagy hézagosnak látná a tényállást, *az első ítéletet megsemmisíti s ugyanazon vagy más törvényszék előtt új főtárgyalás tartását rendeli el.*

A javasolt reform tehát egyrésztől gyorsítaná a perorvoslatok elintézését, mert az 1. és 2. pont eseteiben az ügy a tábla közvetítése nélkül, vagyis a második forum által jogerősen elintéztetnék, másrésztől megnehezítené, illetőleg ritkábbá tenné a felebbviteli (új) főtárgyalásokat, a melyek csak a Curia utasítása alapján, tehát bizonyára csak fontos és komoly esetekben lennének tarthatók. A reform eredménye lenne, hogy a kir. törvényszék és a kir. ítélőtábla a mai «vegyes folyamodású» helyzetéből kiszabadíttatnék s a törvényszék mindig csak első-, a kir. tábla mindig csak második (járásbirósági ügyekre) forum lenne.

3. A járásbirósági ügyek.

A legkisebb súlyú, de egyúttal leggyakoribb bűnügyekben, melyek elsőfolyamodásúlag a kir. járásbiróságok elé tartoznak, ma lényegileg teljesen azonos perorvoslati rendszer áll fenn, mint a törvényszéki ügyekben, csak a felebbviteli forumok mások. A járásbíró ítélete ellen felebbezés használható a kir. törvényszékhez, ennek II. fokú ítélete ellen semmiségi panasz a kir. ítélőtáblához. Tehát itt is két rendes perorvoslat. Sőt ha a jogegység érdekében használható rendkívüli perorvoslatot számba vesszünk, a mi ugyan nem a felek, hanem csak a koronaügyészség által vehető igénybe, azonban tényleg leggyakrabban a járásbiróság jogerőssé vált ítéletei ellen adatik be, ez esetben volta-képen három perorvoslatról is beszélhetünk. Vagyis a legkisebb ügyekbe beleszólhat mind a négy birói forum: a kir. járásbiróság, a kir. törvényszék, a kir. ítélőtábla és a kir. Curia.

Fentebbi kiinduláspontunkat itt is követve, a perorvoslati rendszer reformja e részben sem lehet más, mint az egyfokú rendes perorvoslat szigorú keresztülvitele. Valóban nincs értelme és jogosultsága, hogy a legcsekélyebb súlyú ügyekben, a melyeket nyugodtan merünk egy bíró elsőfokú elintézése alá bocsátani, felebbezés és revisió czimén az összes társas birói forumokat mozgósítsuk. Teljesen elegendő lenne itt is *egy rendes perorvoslat*, mely a mai felebbezés és semmiségi panasz összeolvasztásaként menne egyenesen mint második és utolsó fórumhoz: *a kir. ítélőtáblához*, a mely hasonló jogkörrel bírna itt, mint a Curia a törvényszéki ügyekben. A törvényben kizárt panaszt visszautasítaná, az alaptalant elutasítaná, jogi kérdésekben (a tényállás meg nem támadása esetén) a törvénynek megfelelő új ítéletet hoz-

hatna, a ténykérdés homályossága vagy lézagossága esetén az első ítéletet megsemmisítené s a járásbiróságot új tárgyalásra, illetőleg eljárásra utasítaná.

Ez a reform egyrészt emelné a járásbiróságok ítéleteinek tekintélyét, melyek így kiesnének a törvényszék gyámködása alól, fokozná a járásbiróságok önbizalmát és felelősségérzetét és talán idővel ezekből folyólag némileg apasztaná is a perorvoslatok mai nagy számát. Hogy a kir. ítéletáblákra így a mainál jóval nagyobb teher hárulna, ez kétségtelen, de miután a kir. táblák a fentebbiek szerint a törvényszéki ügyektől teljesen megszabadulnának s kizárólag a járásbirósági ügyek felső orumává alakulnának, a rájuk háruló új teher munkatöbbletet alig okozna (kivált ha itt is beérnök a hármastanácsokkal). Az 1908-iki statisztikai adatok szerint a járásbiróságok elsőfokú ítéletei ellen 26,756, a törvényszékek másodfokú ítéletei ellen 1236 esetben használtatott perorvoslat. Ez a szám, ha a táblát tennők második fórummá, remélhetőleg csökkenne, de még ha így maradna is, 11 kir. táblára elosztva, éppen nem lenne elbírhatatlan, különösen miután a tábla sem foglalkozhatnék a ténykérdés módosításával, vagyis felelőviteli főtárgyalás helyett csak tárgyaláson, illetőleg tanácsülésben intéznék el az új perorvoslatot érdemileg.

*

Fentebbi javaslataimat összegezve, az általam tervezett gyökeres reform, vagyis a bűnügyi perorvoslatok új rendszere a következő képet nyújtaná:

1. Az *esküdtbíróóságok* ítéletei ellen *semmiségi panasz a kir. Curiahoz*. És pedig: politikai és sajtóügyekben csupán a jogi kérdésekre, közönséges bűnügyekben a tény- és jogkérdésre kiterjedőleg. A Curia a mellékkérdéseket tanácsülésben, az ügy érdemét tárgyaláson intézi el. Ha a panasz a ténykérdésre is irányult s a Curia a tényállást nem találja világosnak és tisztázottnak, a megtámadott ítéletet, illetőleg verdictet megsemmisíti s ugyanazon vagy más esküdtbíróóság előtt új főtárgyalás tartását rendeli el. Tisztán jogi kérdésben beadott panasz esetén, valamint teljesen tiszta és kimerítő tényállás alapján a Curia a törvénynek megfelelő ítéletet hoz.

2. A *törvényszékek* ítéletei ellen *semmiségi panasz szintén a Curiahoz*. Használható az ítélet rendelkező része, az indoklás ellen s alaki vagy anyagi semmiségi ok miatt. A Curia hatásköre itt is ugyanaz, mint az esküdtbíróósági ügyekben. A tényállás hiányossága vagy homályossága esetén elrendelendő új főtárgyalás ugyanazon vagy más törvényszék előtt tartandó.

3. A *járásbíróság* ítéletei ellen *semmisségi panasz a kir. ítélőtáblához* ugyanolyan terjedelemben, mint a törvényszéki ügyekben. A tábla hatásköre azonos a Curiaéval.

A *felfolyamodás, az újrafelvétel és a jogegység érdekében való perorvoslat* lényegileg a B. P. szabályai szerint megmaradnának. Az utóbbira nézve azonban világosan kimondandó lenne, hogy a törvénysértő ítélettel elítéltet a Curia köteles azonnal felmenteni.

*

A bűnügyi perorvoslatok ezen új rendje egyfelől *egyszerűsítene és gyorsabbá tenné* a büntető felelbiteli eljárást, másfelől a társas bírói szervezetek mindenikére (törvényszék, tábla, curia) egy feladatot ruházva, *ezek ítélkezésének alaposágát* is elősegítené, végül a Curia munka- és hatáskörének bővítésével *az igazságszolgáltatás egységét és színvonalát* is mindenestre csak fokozná.

E tervet egy további előnye lenne, hogy az esküdtbíróságok ítéleteit is a Curia hatályosabb ellenőrzése alá helyezné s módot adna közönséges bűnügyekben az «abszurd» felmentések orvoslására, a mi a jury intézményének csak előnyére válnék, mert köztudattá emelné, hogy az esküdtszék nem merő politikai, hanem elsősorban igazságszolgáltatási intézmény, az esküdtek tehát nem állnak a törvény felett, nem menthetik fel a valódi bűnöst kellő törvényes ok nélkül.

Azt a látszólagos hátrányt, hogy a feleknek így kevesebb perorvoslat állna rendelkezésükre, bőven ellensúlyozná az a körülmény, hogy minden első bíróságtól joguk lenne azonnal közvetlenül a végső forumhoz fordulniok s így egy középső bíróság közbenszóló határozata nélkül a legfelső bíróság döntését kikérniök. Igaz, hogy a mai rendszer mellett a felek sokszor belenyugosznak a második forum döntésébe s így a középső bíróság döntése is gyakran jogerőssé válik, de nem megnyugtatóbb-e a felekre s nem jobban biztosítja-e a jogszolgáltatás alaposágát, ha a revisiót mindig az illető ügyre legvégső forum esz-közi, a melynek döntése aztán vita tárgyává többé nem tehető.

Felvethető, nem sértene-e javaslatom a szóbeliség és közvetlenség elveit az eddigi felelbiteli főtárgyalások (kir. táblán és a kir. törvényszéknél) eltörlésével? Egyáltalán nem, sőt elősegítené ezen elvek komolyabb megvalósítását. A 12 évi tapasztalat eléggé megmutatta, hogy a B. P. felelbiteli főtárgyalásai az esetek túlnyomó részében a jogi kérdéseknek előszóval kifejtésére szorítkoznak. Bizonyítás teljes ismétlésével tartott felelbiteli főtárgyalás, illetőleg felelbiteli tárgyalás a ritkaságok közé tartozik. A jogi kérdések előszóval megvitatását pedig a jelen javaslat is fenntartja, a bizonyítás kiegészítése vagy ismétlése

melletti új főtárgyalást pedig minden esetben újból az elsőfokú bíróságra ruházza, a hol a közvetlenség és szóbeliség bizonyára igazabban és alaposabban érvényesülhet, mint a felebbviteli bíróságok előtt.

Kétségtelen, hogy a mai B. P. perorvoslati gépezete is kiváló alkotás, mely szabadelvűség s a modern perjogi elvek érvényesítése tekintetében messze felülmúlja a német, francia, belga B. P.-okat s kétségtelen, hogy B. P.-unk egyes homályos vagy hízagos rendelkezéseinek *novelláris* módosításával még sokáig életképessé tehetjük a mai perorvoslati rendszerünket is, azonban ha elvi alapon akarjuk reformálni perorvoslatiainkat, ha gyökeres revisiót akarunk, mely továbbépítése legyen a B. P. által megkezdett nagy reformmunkának: a perorvoslatok egyszerűsítésének s a felebbezés fokozatos eltörlésének, ez esetben talán szóba jöhet, illetőleg nem fog oly képtelenségnek feltűnni a fentebbi szerény tervezet.

Jól tudom, hogy a német szellemi mozgalmak buzgó követői fel fogják vetni, hogy Németországban több mint két évtized óta harszol a közvélemény az 1877-ben megszüntetett felebbezések visszaállításáért s immár 12 javaslat készült ez irányban s a legújabb 1908-iki is felkarolja a felebbezéseket. Azonban legyen szabad megjegyezmem, hogy a német közvélemény sem egységes e részben s a büntetőperjogi irodalom kitünőségei elvi szempontból ma is ellenségei a felebbezésnek. A felebbezés oly torzszülöttéből pedig, a minőt az 1908-iki német javaslat tartalmaz, hogy ugyanazon bírói forumon alakíttassék a felebbviteli tanács is, a mely első fokon ítelt, bizonyára nem fog kérni az egészséges magyar jogászi közvélemény.

*

A *novelláris* reformokra, a melyek a fentebbi gyökeres reform eszméjének elejtése esetén, illetőleg annak megérlelődése előtt sürgősen követelendők lennének, mint merőben elméleti ember, nem érzem magamat hivatottnak részletes javaslatok tételére. Ez a gyakorlati szakférfiak feladata lesz, a kik ez iránt bizonyára meg is teszik konkrét indítványaikat. Részemről esupán azt az óhajomat bátorodom kifejezni, hogy ha a B. P. perorvoslati szabályainak egy szűkebbkörű Novellában leendő módosítása helyeseltetnék, e Novella szerkesztésénél *igyekezzünk a formalismus uralmát megtörni és lehetőleg kizárni s a megengedett perorvoslatok igénybevételét a felekre nézve minél könnyebbé tenni.*

E végből óhajtanám:

a) az anyagi semmiségi okokról szóló 385. §. 2. és 3. pontjának *összeolvasztását*, miáltal lehetetlenné válnék az a mai ferde gyakorlat, hogy a Curia a rendkívüli enyhítés miatt használt semmiségi panasz

alapján a rendes enyhítés (B. T. K. 91. §.) igénybevételére jogosított-nak nem hiszi magát;

b) a 388., 425. és 548. §-ok olyértelmű módosítását, hogy *a felebbezés vagy a semmiségi panasz az alsó ítélet kihirdetésénél jelen volt felek által is 8 nap alatt (a kihirdetéstől számítva) jelentendő be.* Ha kézbesítés esetén 8 napi határidőt adunk a félnek a meggondolásra, vajjon kíván-e perorvoslattal élni, valóban igazságtalan egyenlőtlenség és statáriális eljárásba való: kihirdetés esetén rögtönös választ követelni a féltől, a ki egyszeri hallomásra nem képes át sem érteni, annál kevésbbé *nyugodtan* mérlegelni a perorvoslat igénybevételének esélyeit. Ez a reform egyébként kétségtelenül apasztaná is az alaptalan perorvoslatok bejelentését;

c) a 430. §. utolsó bekezdésének törlését, illeőleg annak a világos kifejezését, hogy *a semmiségi ok helytelen megjelölése nem gátolja a semmiségi panasz elfogadását.* A semmiségi panasz bejelentése, illeőleg elfogadása körül kifejtett curiai formalismusnak minden körülmények közt útját kell vágni s világosan el kell tiltani a Curiát a mai jogfosztó betűmagyarázattól;

d) a 436. §. oly módosítását, hogy *a Curia előtti tárgyalás a külön védő, illeőleg a közvédő jelenléte nélkül szintén nem tartható meg.* B. P.-unknak azt a logikátlanságát és az ügyfélegyenlőség elleni szabályát, hogy a curiai tárgyalás a védelem képviselte nélkül is megtartható, holott a kir. ítélőtáblai főtárgyaláson a védelem kötelező, szintén okvetlenül ki kell javítani. Ez legtermészetesebben *a közvédői intézménynek a curiai tárgyalásokra való kiterjesztésével* lenne megoldható;

e) a 442. §. oly módosítását, hogy *a jogegység érdekében használt perorvoslat felett a Curia büntető tanácsai tagjainak feléből alakítandó tanács határoz.* A jogegység érdekében hozott határozatok elvi jelentőségük lévén, feltétlenül kívánatos, hogy azok hozatalánál a Curia büntető biráinak legalább a fele jelen.

